

Medeltida dödsångest

Pia Melin har skrivit en bok om konstnären Albertus Pictor.

"Albertus Pictor är den medeltidsmålare som vi vet mest om av Nordens samtida målare. Ändå vet vi nästan ingenting", säger konsthistorikern Pia Melin.

FOTO: ANDERS GUSTAFSSON WARNE

Pia Melin är konsthistoriker och har just avslutat en bok om Albertus Pictor med titeln "Fåfångans förgänglighet". Kyrkomålaren och stockholmare Albertus Pictor levde mellan cirka 1440 och 1509 och är en av sin tids mest kända nordiska medeltida konstnärer. Han kom egentligen från Tyskland, men levde större delen av sitt liv i Stockholm. Under sin livstid målade han och hans verkstad ett 30-tal kyrkor, de flesta i Mälardalen.

Lokaltidningen Mitt i träffar Pia Melin i Solna kyrka som är byggd på 1180-talet, där några av Pictors bäst bevarade målningar finns att se.

Vi står i det dunkelt upplysta vapenhuset och tittar upp på målningarna, alla blekta i varierande grad. Språkband, band av texter på latin, sträcker sig över bilder av människor i medeltida dräkter omgivna av änglar och djävuls-gestalter. Först ter de sig obegrip-liga. Men när Pia Melin börjar prata får bilderna liv.

– Det här är en svit som visar en döende man och hans kamp på dödsbädden. Det är ett vanligt 1400-talsmotiv som kallas ars moriendi eller "konsten att dö". Den är helt unik i sitt slag.

Hon pekar och förklarar och framträder ett scenario där villkoren är stenhårda. De enda som släpp skärselden var martyrer. Mannen på sin dödsbädd ansåts av smådjävlar, som försöker förleda och fresta honom, för att i nästa bild uppvaktas av äng-

lar och helgon. På den här tiden var Sverige fortfarande katolskt och tanken att man kunde påverka det som hände efter döden var fortfarande förhärskande.

"Det fanns bara två lägen. Himmel eller helvete."

PIA MELIN

våt färg på torr puts. Färgen bereddes av rivna mineraler, oftast kopparföreningar, som blandades med kalk.

– Den mineral som gav det röda pigmentet hette cinnober, men det

var väldigt dyrt så därför använde man i stället ett ämne som heter blymönja. Men problemet var att det oxiderade på kalken. Det är därför de ser lite potatisfärgade ut i ansiktet, säger Pia Melin och pekar på två personer som står vid dödsbädden.

– Från början var de nog grisrosa.

På figurernas kinder syns gråa rundlar. Jesusgestalten ovanför dörren har fått svarta läppar.

Pia Melin har i sin avhandling främst koncentrerat sig på några återkommande motiv i Albertus Pictors konst: livshjulet eller lyckohjulet, mannen i trädet, den frommes och den världsliges bön och ars moriendi-sviten.

Himlen, helvetet och däremellan skärselden. För kyrkobesökaren i den medeltida Mälardalen var bilden klar. Och skulle de glömma blev de genast påmind av Albertus Pictor och hans moraliserande motiv.

Här finns verken

- ▶ Bromma kyrka.
- ▶ Eds kyrka, Upplands Väsby.
- ▶ Täby kyrka.
- ▶ Sollentuna kyrka.
- ▶ Solna kyrka.
- ▶ Håbo-Tibble, Upplands-Bro.
- ▶ Storkyrkan, Gamla stan.

Ett annat motiv som Pia Melin tar upp i sin avhandling är Schackspelaren och Döden, som finns i Täby kyrka och inspirerade Ingmar Bergman till den berömda scenen i "Det sjunde inseglet".

– Han såg den som barn när han besökte kyrkan med sin far.

Egentligen är schackpartiet inget bibliskt motiv, utan precis som de övriga en didaktisk, det vill säga en lärande, bild. Uppgiften var att undervisa människorna hur de skulle leva – men kanske främst hur de skulle dö.

– Folk tycker att människor på medeltiden levde ett hårt liv, men jag kan se en annan sida. Människan hade utsikten klar, det fanns bara två lägen. Himlen eller helvetet. Och på sätt och vis kanske det var enklare då, säger Pia Melin.

• Emma Holmér
emma.holmer@mitti.se
tel 550 550 74